

historii našich luk

Nalezli jste někdy při kopání studny, hloubení výkopu, základů domu nebo rybníka v půdě tmavou, vlhkou vrstvu s patrnými zbytky dřeva, drobných schránek měkkýšů, listů nebo semen rostlin? Pokud ano, možná jste drželi v rukou klíč, který pomůže objasnit historii bělokarpatské krajiny a vysvětlit jedinečné druhové složení a bohatství zdejších luk.

Bílé Karpaty jsou výjimečným územím, kde se vedle sebe vyskytují úživné lesy, různé typy luk i vápnité mokřady. Bělokarpatské louky přitom patří k druhově nejbohatším porostům v Evropě. Kromě orchidejí, které je proslavily, na nich roste i řada dalších vzácných rostlin, jež se zde vyskytují izolovaně, daleko od své hlavní oblasti výskytu. Jsou to například všivec statný, kýchavice černá, rozrazil latnatý, smldník kmínolistý, hrachor panonský pravý či plevnatec lesostepní. Některé z nich dokonce už jinde v České republice nebo na Slovensku vůbec nerostou.

Po době ledové

Tyto rostliny vesměs nejsou vázány

jen na obhospodařované louky nebo pastviny. Jejich ekologické nároky a současné rozšíření ve světě naznačují, že může jít o druhy, které ve střední Evropě rostly už v době ledové nebo v přechodném období po jejím skončení (asi 10 tisíc let př. n. l.). V té době tyto druhy pravděpodobně obývaly světlé lesy a přirozená stepní stanoviště.

Od konce doby ledové se klima v Evropě postupně oteplovalo a zvlhčovalo a krajina se zatahovala stinným listnatým lesem. To, že se některé vzácné rostliny otevřených stanovišť v Bílých Karpatech vyskytují dodnes, by ovšem mohlo znamenat, že tady nikdy k úplnému pokrytí krajiny hustými listnatými lesy nedošlo – na rozdíl od většiny jiných vlhkých kopcovitých území ve střední Evropě. Dlouhodobé přežívání světlomilných druhů by také vysvětlovalo, proč jsou louky v Bílých Karpatech tak druhově bohaté.

Důkazy

Pro tuto zdánlivě jednoduchou myšlenku se však těžko nacházejí přímé důkazy. Na moravské straně Bílých Karpat totiž nejsou stanoviště, která by mohla náporu lesních dřevin přirozeně odolat (například skály, rozsáhlé sutě nebo alpské bezlesí). Vysvětlením pro přežití světlomilných druhů rostlin by tak mohlo být pravěké lidské osídlení spojené s odlesňováním a zemědělským hospodařením. Na možnou roli pravěkých zemědělců upozornil už botanik Pavel Sillinger, který v Bílých Karpatech bádá před 80 lety. Jak ale bělokarpatská krajina v prehistorických dobách skutečně vypadala a nakolik se na jejím utváření podílel člověk, se neví jistě snadno.

V přírodních vědách se vzhled pravěké krajiny nejčastěji rekonstruuje na základě ulit měkkýšů a zbytků rostlin v usazeninách, které umožnily jejich uchování (např. v rašelině, na pěnovcových prameništích nebo v sutích). V Bílých Karpatech několik takových usazenin našel přední český přírodovědec dr. Vojen Ložek, který zde přežívání světlomilných

měkkýšů skutečně potvrdil. Samotný výskyt těchto druhů však bohužel nemůže objasnit, co bylo jeho příčinou, tedy ani, zda jí bylo opravdu pravěké zemědělství.

K nalezení odpovědi na tuto otázku mohou pomoci usazeniny obsahující zbytky rostlin (zejména jejich semena a pylová zrna), kterých se však dosud na celém moravsko-slovenském pomezí našlo velice málo. Tisíce let stará rašeliníště a prameniště, kde by se zbytky rostlin zachovaly, se v Bílých Karpatech nevyskytují. Dosavadní názory na stáří bělokarpatských luk nebyly proto založeny na rozbořech usazenin přímo z míst druhově nejbohatších luk, ale z nalezišť vzdálených desítky kilometrů od nich, popřípadě z blízkých nalezišť obsahujících pouze poměrně mladé usazeniny.

Výsledky těchto rozborů svědčí pro velký rozvoj luk ve středověku a jejich ještě větší rozšíření po valašské kolonizaci (14.–17. století). Tyto výsledky byly brány spíše jako důkaz, že louky jsou poměrně mladé, protože se až donedávna předpokládalo, že zemědělství bylo v pravěku soustředěno jen v blízkém okolí řek Moravy a Olšavy.

Nové objevy

Záslouhou místních archeologů, například Martina Ďugy z Hrubé Vrbky nebo Michala Poláka z Uherského Brodu, však v poslední době přibývá archeologických dokladů pravěkého osídlení v jihozápadní části Bílých Karpat. Začalo zde už v první polovině mladší doby kamenné (5500 let př. n. l.) a pokračovalo přes pozdní dobu kamennou a dobu bronzovou až do doby železné, končící na počátku našeho letopočtu. Toto osídlení sahalo až do kopců, kde se dnes vyskytují nejcennější druhově bohaté louky.

Důležitý objev učinil také místní amatérský přírodovědec Josef Vaněk, který ve výkopech na staveništi čistírny odpadních vod ve Velké nad Veličkou našel vrstvu usazenin tvořenou jílem, zbytky rostlin a schránkami měkkýšů. Jejich rozbor provedli

Asi dva tisíce let stará semena z usazenin Veličky od Velké. Jedná se o rostlinné druhy (seshora: pryšec kolovratec, penízeček rolní, merlík zvrhlý) vázané na stanoviště vytvořená člověkem (pole, lidská sídla). Jsou tedy nepřímým důkazem, že historie zdejšího osídlení sahá přinejmenším do doby starověkého Říma.

Petra Hájková, Michal Horsák a Eva Jarmichová (Masarykova univerzita v Brně a Botanický ústav Akademie věd ČR). Výsledky ukázaly, že už v mladší době železné (přibližně 200 let př. n. l. – podle datování sedimentu radiouhlíkovou metodou) byla krajina jihozápadní části Bílých Karpat tvořena mozaikou stinných bukových lesů, světlých dubových lesů, suchých i vlhkých luk a polí.

Podle nových archeologických poznatků je zřejmé, že osídlení v nitru Bílých Karpat bylo stejně rozvinuté (nebo dokonce ještě rozvinutější) i v dobách starších. Proto můžeme předpokládat, že popsána krajinná mozaika vznikla už dříve, snad v době bronzové (1800–800 let př. n. l.) a v některých oblastech i v mladší době kamenné (5500–4000 let př. n. l.). Myšlenka o pravěkém původu bělokarpatských luk tak dostává jasnější obrysy. K jejímu potvrzení však budou nutné analýzy dalších usazenin z těchto období pravěku.

Výzva

V Bílých Karpatech je nalezení vhodných usazenin bohužel především otázkou náhody a všímavosti lidí. Jestli na takový materiál narazíte, informujte nás, prosím,

a my jej přijedeme odebrat. Kdyby hrozilo jeho zničení, například v případě kusu rašeliny vyvrtného při hloubení studny, uschovejte jej prosím v plastovém obalu na chladném místě.

Ohlášení nálezů usazenin se nemusíte obávat – v žádném případě nezpůsobí jakékoli přerušení stavby, protože se nejedná o archeologický nález, který by namísto vyžadoval záchranný výzkum. Upozornění na váš případný nález tedy bude opravdu jen drobností, která však může mít velký význam pro poznání historie přírody, ve které žijeme, i pro poznání historie nás samotných.

Ulity plžů, kteří žili přibližně před 500 lety na pěnovecovém slatiništi. Na základě znalosti životních nároků těchto druhů lze odvodit, jaké bylo přírodní prostředí lokality v daném období.

Michal Hájek
Jan Roleček
Karel Fajmon

Doc. Mgr. Michal Hájek, PhD. (*1974) je

botanik na Masarykově univerzitě v Brně a zabývá se zejména vegetací mokřadů a luk. Zajímá se i o to, jak se vlastnosti prostředí a historie krajiny odrážejí v druhové pestrosti různých skupin organismů. Mgr. Jan Roleček, Ph.D. (*1976) je botanik na Masarykově univerzitě a v Botanickém ústavu AV ČR v Brně, kde se zabývá zejména vegetací dubových lesů.

Regionální značka Tradice Bílých Karpat® se rozrostla

V úterý 25. května 2010 v Hostětíně v sále Centra Veronica zasedala komise, jenž posuzovala sedm nových žádostí o udělení regionální značky Tradice Bílých Karpat® pro výrobky i pro služby.

Regionální značka Tradice Bílých Karpat® si klade za cíl zviditelnit místní produkty. Je určena všem producentům, zemědělcům, řemeslníkům, firmám a jejich výrobkům i službám z oblasti Bílých Karpat. Zákazníkům a spotřebitelům garantuje ověřenou kvalitu. Mimo to značka zaručuje, že jde o produkty z Bílých Karpat, vyrobené tradičními technologiemi, s podílem ruční práce, z místních surovin, a výroba je šetrná vůči životnímu prostředí.

Doposud byla regionální značka Tradice Bílých Karpat® udělena 22 výrobcům. Nabídka produktů je pestrá – patří mezi ně jak potraviny (čaj, mošty,

sušené ovoce, med, medovina, jehněčí maso), řemeslné výrobky (ručně tkané a paličkové, bednářské či košíkářské výrobky, keramika, perníky), tak další zajímavosti, např. ovocné stromky, pěstitelská pálenice, loutky či tzv. velické hladění, tedy tradiční součást kroje. Snahu a um výrobců ocenil při své březnové návštěvě Hostětína i princ Charles.

V úterý 25. května 2010 se sešli v Centru Veronica Hostětín členové Komise pro udělení regionální značky Tradice Bílých Karpat®, jenž posuzovali nové žádosti o značku. V kategorii výrobky certifikát získaly ikony malované na dřevě Zdeňky Psotové, figurky z kukuřičného šustí Renaty Tomancové a figurky z ovčí vlny Světlany Jállové.

Letos poprvé se díky novým kritériím, dle kterých se žádosti posuzují, mohli samostatně přihlásit provozovatelé služeb. Tomáš Měřička získal regionální značku

pro lesní a zemědělské práce s koňmi. Rodinné centrum Valašské Klobouky, o. s. pro služby nabízené rodinným příslušníkům, dětem a těhotným ženám. Jde především o rukodělné programy, besedy a přednášky. Součástí centra je i Dobrý kráček, který byl oceněn za prodej zdravé výživy a drobných rukodělných výrobků především místních umělců. Poslední certifikovanou službou je tradiční roubená sušárna ovoce Pavla Šuráně v Jestřabí.

Další příležitost získat značku budou mít zájemci již v polovině září tohoto roku. Více informací najdete na našich webových stránkách www.tradicebk.cz. Slavnostní předání všech certifikátů proběhne stejně jako loni na Jablečné slavnosti, která se opět koná poslední nedělí v září.

Jana Richterová
Hostětín